

EDEBİYAT DERGİLERİ ATLASI

(1980'den 2000 Sonrasına)

SELÇUK KÜPÇÜK

1971 doğumlu. Gazi Üniversitesinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik öğrenimi gördü. Ordu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema-Televizyon bölümünde yüksek lisansını tamamladı. *Dergâh*, *Hece*, *Sosyoloji Divanı*, *Merdiven Şiir*, *Arka Kapak*, *Granada*, *Kavram Karmaşa*, *Sonra Edebiyat*, *Sadece Şiir*, *Yolcu*, *Mahalle Mektebi* gibi birçok dergide şiir, poetika, müzik ve sinema yazıları yayınlayan Küpçük, *Karardı Karadeniz* (İletişim Yayınları, 2012) ve *Karadeniz'in Kaybolan Kimliği* (İletişim Yayınları, 2014) adlı derleme kitaplarına Karadeniz ekonomi-politiği ve kültürü üzerine makaleleriyle katkıda bulundu.

Kitapları:

Yüzleşmenin Kişisel Tarihi (Granada Kitap, 2012),

Modern Türk Şiirinde Bellek Arayışı (Granada Kitap, 2013),

Kirlenmiş Ölümler Kitabı ve Büyük Tefsir (Şule Yayınları, 2004 / Palto Yayınevi, 2015),

Aşk ve Teselli/Susma'nın Müzikal Poetiği (Kopernik Kitap, 2018).

EDEBİYAT DERGİLERİ ATLASI

(1980'DEN 2000 SONRASINA)

Selçuk Küpçük

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / SELÇUK KÜPÇÜK / 7

YAZKO EDEBİYAT / ADNAN ÖZYALÇINER / 13

KARDAŞ EDEBİYATLAR / YAVUZ AKPINAR / 21

KIYI / AHMET ÖZER / 44

ÜÇ ÇİÇEK / ADNAN ÖZER / 51

NİSAN / MEHMET GÜRELİ / 66

İKİNDİYAZILARI / FİKRİ ÖZÇELİKÇİ / 71

BROY / SEYYİT NEZİR / 79

DİZE / VEYSEL ÇOLAK / 98

ADAM SANAT / TURGAY FİŞEKÇİ / 108

ŞİİR ATI / V. BAHADIR BAYRIL / 114

GERGEDAN / ENİS BATUR / 122

AYANE / MEHMET ERDOĞAN / 130

KARDELEN / MÜŞTEHİR KARAKAYA / 140

GENİŞ ZAMANLAR / İBRAHİM KİRAS / 146

SOMBAHAR / ORHAN KAHYAOĞLU / 151

ÂVÂZ / ERTUĞRUL AYDIN / 160

EDEBİYAT ve ELEŞTİRİ / AHMET YILDIZ / 169

EŞİK / İBRAHİM BERKSOY / 177

HAYALET GEMİ / MURAT GÜLSOY / 184

YENİ BİÇEM / RAMİS DARA / 190

A'RAF / MEHMET CAN DOĞAN / 197

ŞİİR-LİK / GÜLTEKİN EMRE / 206

KIRAĞI / TAYYİP ATMACA / 217

NEV-BAHAR / YAŞAR ELMAS / 225

GÖÇEBE / İRFAN YILDIZ / 230

NAR / RAŞİT ÇAVAŞ / 237

İPEK DİLİ / İHSAN DENİZ / 242

ÇERAĞ / İBRAHİM DEMİRCİ / 246

MARTI / MUSTAFA UÇURUM / 253

DÜŞÇİNARI / NURETTİN DURMAN / 259

LUDİNGİRRA / ORHAN KAHYAOĞLU / 263

ENDÜLÜS / ADEM ÖZBAY / 270

SEYİR / VEFA TAŞDELEN / 274

EDEBİ PANKART / SÜLEYMAN CERAN / 280

KAŞGAR / ÖMER ERDEM / 286
BUDALA / BÂKÎ AYHAN T. / 291
ISLIK / CELAL SOYCAN / 299
İNSAN / CAHİT KERSE / 303
TAŞRA / HAYRETTİN ORHANOĞLU / 309
ÜÇÜNCÜ ÖYKÜLER / KADİR YÜKSEL / 315
KELİME / MUSTAFA ORAL / 325
PARŞÖMEN / AHMET SAİT AKÇAY / 330
ÜNLEM / HÜSEYİN KARACA / 335
EST&NON / CEM YAVUZ / 341
AŞIYAN / M. ALİ KÖSEOĞLU / 348
ATLILAR / HAKAN ARSLANBENZER / 353
LE POÈTE TRAVAILLE / AHMET BOZKURT / 361
ŞİİR ODASI / ABDÜLKADİR BUDAK / 379
ŞİİRLİ ÇIKIN / İHSAN TEVFİK KIRCA / 384
BUMERANG / VURAL KAYA / 392
AĞIR OL BAY DÜZYAZI / SELÇUK YAMEN / 397
OKUNTU / ALİ BAYRAM / 405
ÖTEKİ-SİZ / SALİH AYDEMİR / 411
YOM SANAT / İMAM DEMİR / 424
YENİBİNYIL ŞİİR / MEHMET SARMAZ / 433
WESVESE / İBRAHİM METİN / 439
ÜCRA / BÜLENT KEÇELİ / 444
KÖKLER / OSMAN ÖZBAHÇE / 450
SÜHAN / HÜSEYİN KAYA / 456
YARATIM / AHMET ÇAKMAK / 461
ÜNLEM / LÜTFÜ DAĞTAŞ / 468
HEVES / MEHMET ÖZTEK / 479
ADA / SERKAN TÜRK / 487
KÜL / BİLAL KOLBÜKEN / 491
MERDİVEN ŞİİR / ALİ URAL / 499
İMGE ÖYKÜLER / ÖZCAN KARABULUT / 508
MOR TAKA / YAŞAR BEDRİ ÖZDEMİR / 532
MÜHÜR / MUSTAFA FIRAT / 543
SINIRDA / HÜSAMETTİN ÇETİNKAYA / 549
SON İSTASYON / GÜVEN ADIGÜZEL / 561
MAHSUS MAHAL / AYTEKİN YILMAZ / 569
KIRKNAR / HÜSEYİN AKIN / 578

ÖZGÜR EDEBİYAT / METİN CELAL / 587
SONRA EDEBİYAT / ŞEREF BİLSEL / 595
MAHFİL / AHMET GÜNTAN, ÖMER ŞİŞMAN / 600
KARAGÖZ / HAKAN ŞARKDEMİR / 609
HAŞHAŞI / OSMAN ÇAKMAKÇI / 615
BAŞKALARININ HAYATI / SALİM NACAR / 623
BALKAN TÜRKÜSÜ / FAHRİ TUNA / 640
MELÂMET / CELAL FEDAİ / 650
KARAHİNDİBA / ALİ OKTAY ÖZBAYRAK / 658
ŞARKÎ / MEHMET SÜMER / 669
EK BÖLÜM (ÇALIŞMA KAPSAMINA ALINAMAMIŞ DERGİLER) / 677
YÖNELİŞLER / 679
DOĞUŞ EDEBİYAT / 683
SUSKU / 687
İMLASIZ / 691
KAYNAKÇA / 695
DİZİN / 698

ÖNSÖZ

1.

Edebiyat dergiciliğimiz açısından 1980 sonrası dönem kendinden önceki on yıllardan farklı bir deneyim ortaya koydu. Özellikle 1970’li yılların sokağa taşan gerilimli siyasal hayatı edebiyat ortamını belirlerken, dergilerimizin de bu atmosferden kaçınılmaz şekilde etkilendiklerini söyleyebiliriz. 12 Eylül 1980 askeri darbesi ülkenin kaotik halini bitirmek iddiası(!) ile iktidarı devralırken, beraberinde hayatın bütün kompartımanlarına yasaklama ve engellemeler getirerek başka bir gerilimin biçimlenmesine yol açtı. 1980’lerde yaşadığımız bu yeni hayatın kuşkusuz en önemli göstergesi olağanüstü hal uygulamasıdır. Kapatılan siyasal partiler, sivil toplum örgütleri ve derneklerin yanı sıra basın üzerinde kurulan baskı sebebi ile darbe sonrası dergi çıkarma pratiğinin de güçleştirildiğini görürüz. Ki süreç içerisinde zaten, 1980 öncesi edebî varoluşunu politik iddialarla bir araya getiren birçok şair, yazar tutuklandı ya da yurt dışına gitmek zorunda kaldı ve yayınevlerine sınırlamalar getirildi. Darbeyi takip eden Kasım ayında *Yazko Edebiyat* dergisinin boy vermesi ve sıkıyönetim tarafından sürekli baskı altında tutulmaya çalışılması o dönemin koşullarını anlayabilmek bakımından önemlidir. Şunu da söylemek gerekir ki, siyasal, toplumsal oluşum ve girişimlerin kesintiye uğratıldığı 1980 sonrası özellikle edebiyat dergileri adeta yeni toplanma merkezleri oldular ve bu yayınların kapatılmadan sürdürülebilmesi için yeni bir dilin de üretilmesi zorunluluğu ortaya çıktı.

Bu dil yoğun imge yüklü, bireyin iç konuşmalarına açılan, geçmişe ilişkin yüzleşme çabasına yönelik bir söylemle edebiyat dergilerinde kendisini gösterdi ağırlıklı olarak. Tabi bahsi geçen dil arayışının 1980 sonrası dergiler etrafında toplanan genç kuşak şair ve yazarlar arasında zaman zaman taraflara bölünüp tartışmalara yol açtığı biliniyor. Bu tartışmaların “80 Kuşağı” ve dergileri muhatap alınarak başladığını, ilerleyen 90’lar ve 2000 sonrasında Türkiye’nin içerisinde bulunduğu koşullar, geçirdiği toplumsal, siyasal ve kültürel dönüşümler etkisinde değişen poetik iddialarla güncellendiğini fark ederiz. 1970’lerin toplumcu şiir anlayışını 80’li yılların dünyasını dikkate alarak yeniden şekillendirmeye yönelik *Broy* dergisi şairlerinin “Yenibütün Manifestosu”ndaki itiraz ve önerisi böyle değerlendirilebilir. *Üç Çiçek* ve devamındaki dergi kümelenmeleri ise 70’lerin şiir anlayışından kopmayı, metnin estetik değerini vurgulayan bir pozisyonu inşa etmeyi öncelilediler. Şair kümelenmelerinin ürünü olan ve en fazla bir yayınevi bünyesinde çıkmayı başaran bu dergilere karşı 1980’lerde özellikle büyük sermaye kurumlarının kültür dünyasına dahil olmaları da yine dergilerle gelişti. Tasarımı ve içeriği ile mevcut edebiyat dergiciliği geleneğinden ayrılan bu yayınlar -eleştirileri de beraberinde getirmekle birlikte- Türkiye’nin artık yeni bir döneme girdiğinin temsilidir.

1980'lerde ağırlıklı olarak İstanbul'da yayınlanan dergiler ve bir anlamda edebî merkez'de yürütülen bu tartışmaların 1990'larda çeşitlenerek merkez dışındaki mekân ve dergilere doğru genişleyip zenginleşmesi başka bir toplumsal boyuta doğru hızla ilerlendiğini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Türkiye'de post-modernite söylemlerinin gündeme geldiği bu yıllarda merkez'in dışındaki taşra'da edebiyat dergilerinin sayısının artışı, dönemin ruhunu anlamayı kolaylaştırır. Birbirinden farklı edebî, kültürel ve kimi zaman siyasal geleneklere yaslanarak ülkenin değişik şehirlerinde ardı ardına dergilerin çıktığı bu dönemin politik şartlarının da göz önünde tutulması gerekiyor. Konya, Kayseri, Adana, Antalya, Bursa, Kahramanmaraş, Sivas başta olmak üzere Türkiye'nin kimi şehirlerinde edebiyat dergilerinin fazlaşmaya başlamasını 90'lardaki Türkiye'nin politik ve kültürel ortamından ayrı ele almak mümkün değil.

Bu yoğunluğu, merkez'in temsil ettiği kodların (edebî ve kültürel anlamda da) artık Türkiye'yi açıklamakta yetersiz kalması ve toplumun yeni arayışlara doğru evrilmesiyle birlikte düşünmek gerekebilir. Tam 90'lar biterken Erzincan'da çıkmaya başlayan *Le poète travaille* (*Şair Çalışıyor*) dergisi etrafında edebiyat gündemini belirleyen tartışmalar aslında biriken bu gerilimin patlamasıdır. Hatta *Le poète travaille*'dan iki yıl önce yine Erzincan'da *Taşra* ismini taşıyan bir derginin bulunması bir bakıma ana arter dışındaki dünyanın ulaştığı özgüveni ifade eder. Dergiciliğimiz açısından kendisine her zaman özel bir alan ayırmakta zorluk çeken öykünün de 90'ların sonuna doğru merkezde çıkan *Adam Öykü* ve *Düşler Öyküler* dergilerinin uzağındaki bir dünyayı işaretlercesine ismini *Üçüncü Öyküler* koyarak İzmit/Kocaeli'nde kendisini varetme çabası manidardır.

2000'lerde oluşan poetik tartışmaların köklerini ise 90'lara kadar götürüp *Edebiyat ve Eleştiri*, *Göçebe* ve *Atlılar* gibi dergilerde süren itiraz ve eleştirilerde bulabiliriz. Gerek 1980'ler ve gerekse 1990'larda yaşanan bu dergicilik deneyimi kuşkusuz 2000'lere gelindiğinde ciddi bir birikim ortaya koydu. Bu birikim dergi sayfalarına yansınayan poetik metinler okunarak anlaşılabilir. Önce Konya, Adana ve ardından Şanlıurfa'da çıkan *Yom Sanat*'ın hazırladığı özel dosyalar, tasarımı ve bir yayınevine dönüşerek merkez dergilerde ürünlerine rastladığımız birçok şairin kitaplarını basması çevre/taşra'nın ulaştığı eşiği kavramamız bakımından not edilmelidir. Yine, dergicilik araştırmaları açısından *Öteki-siz*'in Ocak/Şubat 2004 tarihli "1980'den 2004'e Edebiyat Dergileri Özel Dosyası" ayrı bir değer taşımaktadır. Bir bakıma 2000'lerden itibaren hem akademyada hem sivil edebiyat mahfillerinde dergiciliğimizi konu edinen çalışmaların artmaya başlamasının miladı *Öteki-siz*'in bu özel dosyasıdır. 1980'den 2004 yılına kadar çıkmış olan dergilerle ilgili bilgilerin, ilk sayılarında yer alan sunuş yazılarının ve kapaklarının yayınlandığı bu dosya, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurmak gibi tarihsel bir işlev gördü.

Edebiyatımızın kamusunu dergiler meydana getiriyor. Bireyin başta kendisi olmak üzere, toplum, eşya, evren, tabiatla kurduğu ilişkiler, bu ilişkilerin aldığı yeni boyutlar, yaşanan değişimler neticesinde ortaya çıkan yeni dil arayışlarının hemen tamamını öncelikle dergilere yansıyan metinler üzerinden okuyoruz. Bir anlamda 80 Kuşağı'nın imgeyi önceleyen şiir dilinden, Yenibütün'ün yeni bir toplumculuk iddiasına, modernite-gelenek çatışmasından beslenerek çağın dönüşümüne koşut metafizik arayışlardan, neo-epik önerilere, görsel, deneysel şiir sunumundan, milenyum kuşağına kadar bütün tartışma ve itirazların birbirine eklenmesi ya da kopan dergiler etrafına kümelenmelerle biçimlenmesi bunu göstermektedir. Zaman zaman sert yazılara dönüşse de bu poetik verim edebiyatımıza dinamizm katmış, eleştirilen ya da atıf yapılan önceki kuşaklar, metinler ve isimlerle gelecek kuşakların irtibat kurmalarına imkân sağlamıştır.

2.

Edebiyat Dergileri Atlası, 1980'den 2000 sonrasına uzanarak, çıkmış-kapanmış dergileri konu alan ve dergicilik tarihimize veri aktarmayı amaçlayan bir proje olarak biçimlendi. Çalışma kapsamındaki dergileri yayınlayan isimlerle gerçekleştirilmiş söyleşilerden meydana gelen *Edebiyat Dergileri Atlası* uzun yılları içeren bir emeğin sonucunda şekil buldu. Kitapta yer alan dergiler incelenerek, çıkış öyküleri ve gerekçeleri, muhteva analizleri, poetik iddiaları, kimi zaman tasarım farklılıkları, okura sunuldukları süreç boyunca Türkiye'nin kültürel, toplumsal, edebî ortamına ilişkin gözlem, -varsa- eleştiri, yaklaşım ve pozisyonları dikkate alınarak yöneltilen özel sorulardan hareketle ülkemizin dergicilik haritasının çıkartılması hedeflenmiştir. Söyleşiler -ağırlıklı olarak- internet üzerinden yazılarak gerçekleştirilmiş, *Üç Çiçek*, *Göçebe*, *Haşhaşi* gibi kimi dergiler ile ise yüz yüze yapılmıştır.

Kuşkusuz bahsi geçen tarihsel sınırlandırma aralığında Türkiye'de çıkmış ve kapanmış bütün edebiyat dergilerini bu çalışmaya dahil edebilmenin mümkün olmadığını özellikle vurgulamak gerekli. Toplam 82 dergi söyleşisinin bulunduğu *Edebiyat Dergileri Atlası*, ilgili döneme yönelik bir örneklem oluşturarak 1980 sonrasından itibaren birbirinden farklı yıllarda, şehirlerde ve değişik edebî, kültürel, toplumsal, kimi zaman da politik çevreler tarafından çıkartılan süreli yayınları içermektedir.

Dolayısı ile Türkiye'nin geçirdiği dönüşümlerin edebî mahfillerde karşılık bulan izdüşümüne şahitlik etmekteyiz. Bu açıdan *Edebiyat Dergileri Atlası*'nın, ülkemizde edebiyat oluşumlarının konumlanmalarını, hareketliliklerini çözümlenmeye yardım sağladığı gibi apayrı düşünce geleneklerine yaslanan kümelenmeler muhatap alınarak, yakın dönem sosyolojik tarihimize dair toplumsal bulgular elde etmeye imkân araladığı da söylenebilir.

Gerçekleştirilen söyleşilerde, daha kapsayıcı bir edebî haritaya bakmak için, Türkiye'nin değişik şehirlerinde çıkmış ve kapanmış dergilere ulaşılarak geniş bir bilgi havu-

zu hedeflenmiştir. İstanbul ve Ankara gibi Cumhuriyet tarihimize önemli dergilerin varolduğu ana merkezlerle beraber Diyarbakır'dan, Konya'ya, Kocaeli'nden, Lüleburgaz'a, Trabzon'dan, Adana'ya, Antalya'dan Van'a kadar ülkemizin birçok şehrindeki dergi/cilik tecrübeleri bu haritanın uğrak mekânları olmuştur. Ayrıca, İstanbul dışında çıkan dergilerden, kendi şehirleri ile kurdukları -ya da kuramadıkları- ilişki biçimleri ve o şehirlerin dergicilik tarihi içerisinde kendilerini nasıl konumlandıklarına dair bulgulara erişme çabasının da, kitabın amaçları arasında yer aldığını özellikle belirtelim.

Kitapta 82+4 (Ek) dergi başlığı bulunmasına rağmen metinlerin içerisinde atıf yapılan ve söyleşi gerçekleştirilen isimler tarafından daha evvel veya sonra çıkarılmış başkaca dergiler (97 dergi) ile ilgili bilgilere de yer verilmeye çalışılarak toplam 183 süreli yayını kapsayan malumata sahip olunmuştur. Bu bilgiler derginin sahibini, yazı işleri müdürünü, yayın yönetmenini, yayın kurulunu, yayın periyodunu, hangi tarihler arasında ve toplam kaç sayı kadar çıkarıldığını, ebatlarını, hangi şehir ve adreste bulduklarını, ağırlıklı olarak kimlerin ürün yayınladıklarını dikkate alan künye başlıklarından meydana gelmektedir. Ancak kimi dergilerin künye bilgilerinde bu saydığımız başlıkların hepsi yer almadığı için verilememiş, yayında belirtilen orijinal ifadeler olduğu gibi alınmıştır (*Kaşgar* dergisinin ilk 6 sayısında dergiyi yayına hazırlayan isimler için tercih edilen "Dört Genç Adam" ya da *Mor Taka* dergisini çıkartan isim için künyede "Kaptan" ibaresinin bulunması gibi).

Söyleşilerde atıf yapılan kapanmış diğer dergilerin ise hangi tarihler arasında, toplam kaç sayı, nerede yayımlandıkları ve ebatları ile yetinilmiş, halihazırda yayını sürdüren dergilerin de ilk sayı tarihleri, şehirleri ve ebatlarıyla ilgili bilgiler aktarılmıştır.

Biz her ne kadar çalışma içerisindeki bütün süreli yayınlara "dergi" diyorsak da, bir kısmının kendisini "ortak kitap" ve "seçki" biçiminde tanımladıkları görülecektir. Çoğunun, resmi prosedürü aşmak amacıyla kullandığı bu ifadeler, künyesi sunulan dergi isimlerinin hemen altında parantez ile orijinaline sadık kalınarak verilmiştir (*Nisan* dergisinin "kitap", *Göçebe* dergisinin "ortak yayın", *İpek Dili* dergisinin "seçki" ya da *Est&Non* dergisinin "birikimler" alt başlığı gibi).

Edebiyat Dergileri Atlası dahilinde bulunmasını tasarladığımız, bahsi geçen zaman süreci içerisinde çıkmış-kapanmış ve haritamızın büyük fotoğrafı hususunda hem edebî hem de -var ise- düşünce geleneği açısından bir temsiliyeti karşılayacak bazı dergiler söyleşi taleplerimize (gerekçeli-gerekçesiz) olumlu cevap vermemiş, bu yüzden iletişim kurulduğu halde *Yönelişler* (İstanbul), *Doğuş Edebiyat* (Ankara), *Susku* (Kayseri), *İmlasız* (Kayseri) dergileri çalışma kapsamına alınamamıştır. 1980'lerin ilk yarısı, 1990'lar ve 2000'lerde çıkan bu birbirinden farklı yayını anlayışına sahip 4 derginin *Edebiyat Dergileri Atlası*'nda ortaya konulmak istenen edebî haritaya dahil olabilmesi için kitap sonunda Ek Bölüm açılıp, künye bilgileri ve bir değerlendirme metni okurun ilgisine sunulmuştur.

3.

Uzun yıllardan beri, gerek ulaşabildiğim dergileri toplayarak bir arşiv meydana getirmek, gerekse biriken yayınları konu edinen makaleler yazıp, oradan edebiyat tarihi ve edebiyat sosyolojimize kullanılabilir bulgular aktarabilmenin gayretinde oldum. Bir derginin öyküsü açıkçası beni her zaman heyecanlandırmıştır. Hatta bu yayın İstanbul ve Ankara gibi dergiciliğimizin temel mekânlarının dışında, Anadolu'nun herhangi bir şehrinde hayat bulmuş ise, öyküsünün bana her zaman daha gizemli geldiğini söylemeliyim. -1980'ler ve hatta 90'lar düşünüldüğünde- Türkiye'nin taşrasında çok mütevazı imkânlar ile çoğu zaman bir çayevi ya da bir işyeri "yazıhanesinde" toplanıp, kısa süre sonra kapanacağı daha başından belli olan dergilerin çıkışına öncülük etmiş insanların naif direniş ve varoluş öykülerini söyleşiler yaparak kayıt altına alma fikri, arşivime giren sayısız süreli yayının âdeta beni çağırdığı bir vefa borcunun nihayetinde şekil buldu. Şiiri, edebiyatı, dergiciliği, yaşadıkları şehirleri, Türkiye'yi, toplumu, dünyayı kavrayışları bakımından birbirlerinden farklı yorumlayış ve pozisyonlara sahip bu dergilerin çevresinde kümelenen insanların unutulmaya terk edilmiş öyküleri, edebiyat tarihimizin olduğu kadar, Türkiye'nin 1980 ve 2000 sonrasına dair kuşaklarının da öyküleridir.

Anadolu'da yayınlanan ve ulaşabildiğim bu dergilerde ürünlerine rastladığımız isimlerin kayda değer bir kısmı, günümüz şiir, edebiyatının önemli şair, yazarları olarak yolculuklarına devam ediyorlar. Kimisi birkaç sayı çıkabilen bu dergilerin, bahsi geçen şair, yazarların kişisel edebî maceralarında ne kadar işlevsel yer kapladığını sanırım anlatmaya bile gerek yok. Bir dergi sayfasında ilk kez yer bulmuş ürünler, edebî kamunun ilgisine açılan ilk metinler, kimi zaman "merkez"e karşı "çevreden/taşradan" cesurca yapılan ilk itirazlar ve hatta sert eleştiriler... Ayrıca 1980 sonrası edebiyatımıza yönelik büyük iddialar taşıyan ve ana koridoru temsil eden İstanbul ve Ankara'da çıkmış, yayınlandıkları dönem belirleyici nitelik kazanmış dergilerin yerinin yeniden tespiti bakımından da bu öyküleri not etmenin, dergicilik araştırmalarımıza önemli anekdotlar katacağı tartışma götürmez.

Sadece dergilerin çıkışları değil, kapanma gerekçeleri de her anlamda üzerinde düşünmemizi zorunlu kılan sonlanmalar. Ekonomik yetersizliklerin yanı sıra, başından itibaren kaç sayı çıkacağını bildirip ona göre ömrünü tamamlayandan, ardından gelecek bir başka oluşumu hızlandırmak için kapanana, finansmanlarını karşılayan kitabevinin ticarî olarak iflasını mazeret gösterenden, heyecanlarını yitirdiklerini belirtenlere, "Sebepler, Anadolu'daki kitabevleridir" deyip dağıtım için oralara ulaştırılan dergilerin satış ücretlerinin geri gönderilmediğini ifade edenden, 26 Haziran 2004 tarihindeki *Resmî Gazete* ile yürürlüğe giren 5187 Sayılı Basın Yasası'na atıfta bulunanlara ve yönetim ekibinin bir zaman sonra anlaşamamasının yayını durdurmak için yeterli olduğunu söyleyenlere kadar, her derginin vitrinden birer birer düşüşünü bağladığı özel nedenler söz konusu.

Edebiyat Dergileri Atlası'nı hazırlarken kendi dergi arşivimin yanı sıra, Türkiye'de dergiciliğe özel ilgi duyan Alişan Demirci'nin koleksiyonundan da zaman zaman yararlandım. Yine anmam gereken bir diğer isim Yılmaz Demir'dir. Çalışmanın teknik içeriği konusunda ise Prof. Dr. Alaattin Karaca'nın  nerileri kitaba kıymetli katkılar sağladı. Ve tabi ki, böyle bir dünyanın varlığından beni  ocuk yaşlarımda haberdar eden, özel kitaplığıyla beraber dergilerini de devraldığım babam... *Edebiyat Dergileri Atlası*'nın yolculuğu adeta bu devir ile başladı diyebilirim. Hepsine teşekkür ediyorum.

Ülkemizin dergilerine kıymet atfederek yıllar boyu sayısız süreli yayının peşinde koşan isimlerin çoğalması beni  mitlendiriyor. Ama hususen vakitlerini ayırarak dergilerinin hik yelerini kayıt altına almamıza imkân veren, dergicilik tarihimize birinci ağızdan bilgiler aktaran, kahramanı oldukları yolculuklarıyla ilgili önemi tartışılmaz nice özel anekdotları bizimle paylaşan bütün dergici şair ve yazarlara ayrıca şukran borçluyum. Sağolsunlar. Onların söyleşerek bu çalışmaya kattıkları zenginlik dergicilik tarihimiz için olduğu kadar, ülkemizin yakın dönemini konu edinen farklı disiplinlere de yeni kapılar aralayacaktır.

Selçuk Köpük, 2025

YAZKO EDEBİYAT

(Aylık Dergi)

Sahibi: Sınırlı Sorumlu Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi Adına (1-36. sayılar) M. Kemal Ağaoğlu, (37-63. sayılar) Erol Toy

Yöneten: (1-34. sayılar) Memet Fuat

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: (1-44. sayılar) Adnan Çelik (Özyalçiner), (45/46-51. sayılar) Hayri Eroğlu

Genel Yayın Yönetmeni: (52-62/63. sayılar) Halil İbrahim Bahar

Yazı İşleri Sorumlu Yönetmeni: (52-62/63. sayılar) Gülnaz Aydın

Yayın Periyodu: Aylık

Yayınlandığı Tarihler: Kasım 1980-Nisan/Mayıs 1986

Yayınlandığı Sayı: 63 (62 ve 63. sayılar birlikte yayınlanmıştır)

Ebatları: 14,7x23,7 cm.

Yayınlandığı Şehir ve Adresi: İstanbul. Nuruosmaniye Cad. Atasaray 206, Cağaloğlu. (Dergi daha sonra şu adresleri kullanmıştır: Türkocağı Caddesi, No: 17 Kat: 2, Cağaloğlu. / Meşrutiyet Cad. 146/6, Şişhane)

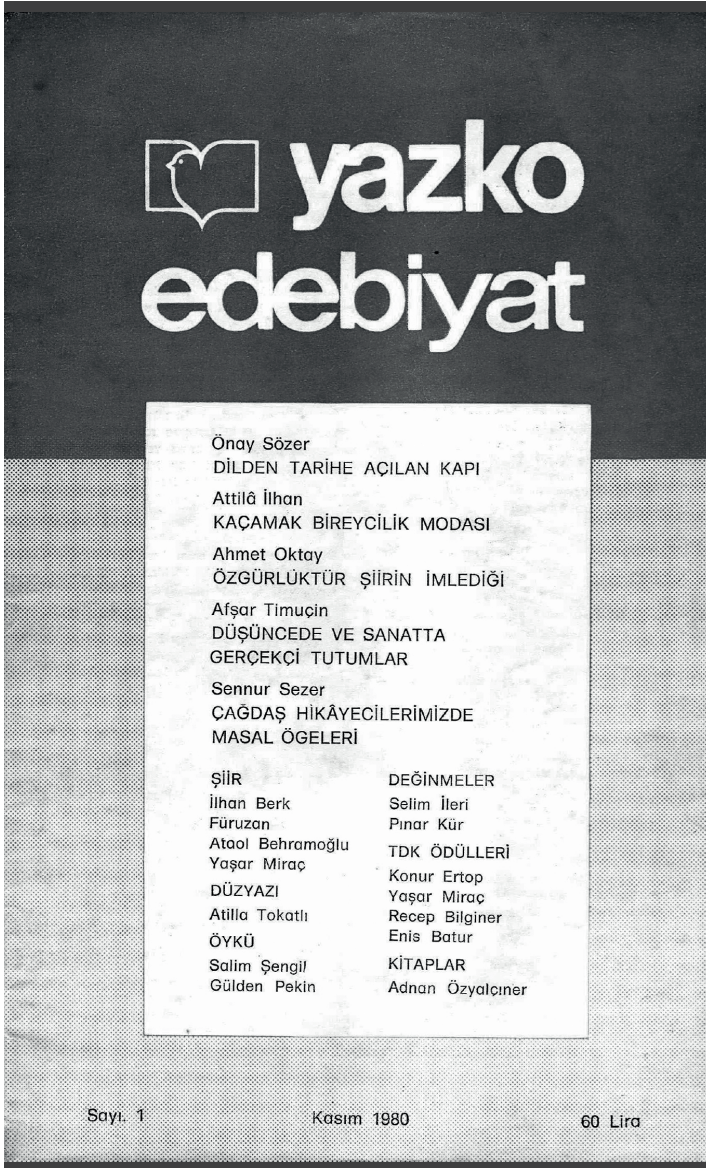
-(Yazışma) P.K. 442, Sirkeci.

Sürekli İsmi Bulunan Yazar ve Şairler: Abdülkadir Budak, Abdülkadir Bulut, Adalet Ağaoğlu, Adnan Azar, Adnan Özer, Adnan Özyalçiner, Afet Ilgaz, Afşar Timuçin, Ahmet Cemal, Ahmet Erhan, Ahmet Oktay, Ahmet Özer, Ahmet Telli, Akif Kurtuluş, Ali Günvar, Ali Püsküllüoğlu, Alpay Kabacalı, Arif Damar, Arslan Kaynardağ, Asım Bezirci, Ataol Behramoğlu, Atilla Birkiye, Atilla Özkırımlı, Attila İlhan, Aydın Hatipoğlu, Aziz Nesin, Barış Pirhasan, Başaran, Behçet Necatigil, Behiç Duygulu, Bekir Yıldız, Bilgin Adalı, Burhan Günel, Can Yücel, Cengiz Bektaş, Demir Özlü, Demirtaş Ceyhun, Dinçer Sümer, Ece Ayhan, Edip Cansever, Elif Su Alkan, Enis Batur, Eray Canberk, Erdoğan Alkan, Erhan Bener, Erol Çankaya, Erol Toy, Fakir Baykurt, Feridun Andaç, Feyza Hepçilingirler, Fikret Hakan, Fikret Otyam, Firüzan, Füsün Akatlı, Gülseli İnal, Gülten Akın, Gürsel Ayaç, Güven Turan, Halil İbrahim Bahar, Hasan Bülent Kahraman, Hasan Hüseyin, Hasan İzzettin Dinamo, Haydar Ergülen, Hilmi Yavuz, Hüseyin Ferhad, Hüseyin Haydar, Işık Kansu, İlhan Başgöz, İlhan Berk, İsmail Uyaroğlu, İsmet Özel, İzzet Yasar, Kemal Ateş, Kemal Sülker, M.İlhan Erdost, Mehmet Kıyat, Mehmet Müfit, Mehmet Mümtaz Tuzcu, Memet Fuat, Metin Cengiz, Metin Demirtaş, Metin Eloğlu, Metin Güven, Murat Belge, Murathan Mungan, Mustafa Balel, Muzaffer Buyrukçu, Müslim Çelik, Müştak Erenus, Nazlı Eray, Necati Cumalı, Neşe Yaşın, Nihat Ziyalan, Oğuz Demiralp, Oktay Rifat, Oktay Taftalı, Özdemir İnce, Özkan Mert, Pınar Kür, Raif Özben, Ramis Dara, Refik Durbaş, Rıfat Ilgaz, Ruşen Hakkı, Sabahattin Kudret Aksal, Sabit Kemal Bayıldıran, Sait Maden, Salah Birsal, Salim Şengil, Samim Kocagöz, Selçuk Baran, Selim İleri,

Sennur Sezer, Seyhan Erözçelik, Seyyit Nezir, Sina Akyol, Suat Vardal, Sunay Akın, Őükran Kurdakul, Tahir Abacı, Talip Apaydın, Tarık Dursun K., Tomris Uyar, Tuğrul Tanyol, Tuncer Uçarol, Turgay Fişekçi, Turgay Kant rk, Turgay Nar, Turgut Uyar, Uğur K kden, Vedat Günyol, Veysel  olak, Yaşar Miraç, Yılmaz Gruda, Yusuf Alper, Zeynep Karabey...

YAZKO EDEBİYAT- ADNAN ÖZYALÇINER

“*Yazko Edebiyat*’ın 12 Eylül 1980 darbesinin ardından, bir ay arayla, Kasım 1980’de ilk sayısının çıkarılmış olması büyük bir cesaret işiydi”

Yazko Edebiyat sürecinden önce de sizin dergcilik tecrübeniz söz konusu. İstanbul Erkek Lisesi'nde *Demet* ve 1956 yılında Onat Kutlar, Hilmi Yavuz, Demir Özlü gibi isimlerle beraber çıkardığınız *a* dergisi. Yine 1972'de *yeni a* var. 1980 öncesinin dergcilik tecrübesine sahip önemli bir isim olarak o yılların dergiciliği ile 80 sonrasında dergcilik anlayışı arasında sizce ne tür farklılıklar söz konusu?

Öncelikle bizim 1950 Kuşağı'nın şair yazarlarının önemli bir bölümünün yer aldığı *a* dergisiyle *yeni a* dergisinin çıkış nedenleri, kültürel bir karşı koyuştu. İlki Demokrat Parti iktidarının baskılarına karşı sanatsal, kültürel açıdan bir karşı çıkıştı. İkincisi, 1971 Mart Muhtırası'nın toplumsal ve sanatsal yıkımına yöneltilen bir başkaldırıydı. Her şey, düşünce ve ifade özgürlüğüyle yaşamsal ve toplumsal özgürlüklerin savunulmasına, savunulması savaşımına dayanıyordu. Bu savaşım ve karşı koyuşla birlikte edebiyatta, sanatta gerçekliğin, gerçekçiliğin tek, sıradan, yüzeysel anlatımının çok boyutlu bir anlatıma dönüşmesi, dönüştürülmesi de söz konusuydu.

O dönem *Varlık*, *Yeditepe*, *Yenilik*, *Yeni Dergi* gibi dergilerin yönetim yerlerinin özelliği öncelikle yazarların, arada okurların da uğrak yeri olmasıydı. Bir araya gelinen, konuşulan, tartışılan kültür ve sanat ortamı oluşlarıydı.

a dergisi, bu işlevini, Beyazıt Çınaraltı kahvesiyle 60 sonrası Yenikapı'da Kemal Bey'in kahvesinde sürdürmüştür. Müjdat Gezen, Savaş Dinçel, Ali Poyrazoğlu gibi genç tiyatrocuların kimi kez Mehmet Güleriyüz, Komet gibi genç ressamların, dönemin bütün genç yazar, şairlerinin katılımıyla. Kısaca o dönemin dergileri, yaşlısı, genciyle kuşakların buluştuğu, düşünce alışverişinde bulunduğu yerlerdi.

Yazko Edebiyat dergisine geçmeden, 22 Nisan 1980 tarihinde kurulan YAZKO (Sınırlı Sorumlu Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatif) üzerinde durmak gerekiyor kuşkusuz. Mustafa Kemal Ağaoglu neden bir yazar kooperatif kurmak istedi? Gerekçeleri nelerdi? Nasıl kuruldu?

Basım konusundaki teknik güçlüklerin yanı sıra, asıl düşünce ve basın özgürlüğüne getirilen baskılara birleşerek daha kolay karşı koyabilmeyi amaç. Bu durumda Mustafa Kemal Ağaoglu'nun bir yayınevinin (Ağaoglu Yayınevi) sahibi olması basım aşamasındaki güçlükleri karşılamada büyük bir kolaylık sağlayacaktı. Burada kooperatif kitaplarının basılacağı Ağaoglu Yayınevi'ne sağlayacağı işgücü de akıldan uzak tutulmamalı.

Yeni a dergisi, Nisan 1972-Haziran 1974 tarihleri arasında İstanbul'da 27 sayı yayımlandı. Ebatları: 20x28,1 cm.

YAZKO'nun işleyiş biçimini sormak istiyorum. Nasıl üye olunuyor, nasıl yönetiliyor, şair ve yazarlar kitaplarını nasıl bastırıyor, kararlar nasıl alınıyor, telifler nasıl veriliyor, dağıtım vs. gibi konular.

Kooperatife belli bir para karşılığında üye olmakla pay sahibi oluyor, yıllık kârdan yararlanıyordunuz. Yayınlanan her kitabınızdan alacağınız telif ücreti bunun dışında tutuluyordu. Telifler, yayınevlerinde olduğu gibi, kitabın baskı adediyle fiyatının çarpımının yüzde onu üstünden hesaplanıyordu. Kooperatifi, Mustafa Kemal Ağaoğlu'nun başkanı olduğu bir yönetim kurulu yönetiyordu. Kooperatifin ikinci başkanı bendim. Yönetim kurulu üyesi olarak şu anda Kemal Sülker aklıma geliyor. Üye olmak isteyen şairlerle yazarlar yönetim kurulunun onayını almak zorundaydı. Yazarlarla şairler yönetim kurulunca belirlediklerinden basılmasını istedikleri kitaplar, herhangi bir seçmeden geçirilmeden basılabiliyordu.

Genel dağıtım işini Habora Yayınevi'nin sahibi Bülent Habora yapıyordu. Anadolu'nun belli başlı kentlerine ulaşabilen bir dağıtım ağı vardı.

Kasım 1980 tarihinde Yazko Edebiyat dergisi ilk sayısını çıkardı. Dergicilik tarihimizin çok önemli ismi Memet Fuat tarafından yönetilen ve yazı işleri müdürlüğünü sizin yaptığınız bu ilk sayının çıkışı nasıl oldu? Kooperatif bünyesinde bir edebiyat dergisinin çıkışına nasıl karar verildi? Neler yaşandı?

Yanılmıyorsam 40 şairle yazarın bir araya geldiği, getirildiği bir toplulukta okura her ay, güncel olarak seslenmek, seslenebilmek için bir dergi çıkarmak kaçınılmaz olmalıydı. Kitaplarla yapılan etkileşim, dergiyle çoğaltılabiliirdi. İlk seçenek bu olduysa da 12 Eylül 1980 darbesinin yaşamı ve özgürlükleri kısıtlayıcı baskıları da kültürel karşı koyuş amacıyla derginin çıkışını çabuklaştırdı sanırım.

İlk sayı 5.200 adet basılıyor. Birinci hafta dergi gördüğü büyük ilgi sonucu tükennince 2000 adet daha basılıyor. Siz Yazko Edebiyat'ın 12 Eylül darbesi ve sıkıyönetim koşullarında böylesi bir satış rakamına ulaşmasını nelere bağlıyorsunuz?

Baskı dönemlerinde edebiyatın bir devinim kazanıp gerçeği savunmaya geçtiği bir gerçek. Üstü kapalı da olsa baskılara, özgürlüklerin kısıtlanmasına tepki gösterdiği de açık. Yayın organların da o dönemde kapatıldıkları, azaldıkları düşünülürse *Yazko Edebiyat'*ın sıcaklığına ortaya çıkışı okurları etkilemiş olmalı. Bir başka neden de baskı dönemlerinde okurların yazılarda, şiirlerde satır arası okuyor olması. Edebiyat eserleri de bu dönemlerde okura istediğinden de fazlasını verme gücüne sahiptir.

Burada hemen şu notu eklemem gerekir. 12 Mart 1971 Muhtırası'nın ardından *yeni a* dergisini çıkardığımızda durum, uygulanan baskı, işkenceler, yazarların tutuklanması, kitapların toplanması açısından pek farklı değildi. 1972 başlarında çıkardığımız *yeni a* dergisi de 5000 satmıştı.